

UNIVERSITATEA OVIDIUS CONSTANTA
SCOALA DOCTORALA DE TEOLOGIE

**Sincretismul – provocare majoră la adresa misiunii
ortodoxe**

REZUMAT

Conducator de doctorat
Prof.univ.dr. Istodor Gheorghe

Student-doctorand
DIACONU TEODOR

Termenul *sincretism* este folosit pentru a desemna orice amestec de două sau mai multe religii, cum ar fi, de exemplu, sincretismul elenistic, în care elementele din mai multe religii se unesc și se influențează reciproc. De asemenea, ar putea fi folosit pentru a se referi la cazurile în care elemente dintr-o religie sunt acceptate în alte religii fără a schimba în mod fundamental caracterul religiei receptoare (datorită cantității relativ mici de elemente adoptate).

Lumea occidentală începe să se dezintegreze în ceea ce privește religiozitatea și spiritualitatea. Nivelul de educație a crescut și educația a devenit una secularizată și emancipată de autoritatea ecleziastică, urmarea fiind dezacralizarea conținutului prezentat de educație. Secularizarea societății a subminat autoritatea bisericilor, slăbind conștiința colectivă religioasă și oferind spațiu necredinței și dezacordurilor religioase interne, dar și o deschidere spre alte filosofii religioase acceptate în mod sincretist împreună cu învățătura creștină.

Mass-media a promovat viziuni, mesaje, idei și valori conflictuale în prin planul omului contemporan iar, urmare a acestei realități, în societățile mono-religioase au apărut pe piața religioasă mișcări sectare și noile mișcări religioase care, cele mai multe, au un caracter sincretist. Unii dintre cercetători au introdus termenul de „bricolaj” în sociologia religiei, ca reprezentare a procesului de combinare a credințelor și practicilor religioase eterogene în timp ce alți cercetători, care înregistrează aceleași fapte, au folosit termenii religie „a la carte”, „religie mozaic” și „caleidoscopică” sau au făcut referire la aceasta, subliniind un proces de recompoziție.

I. Sincretismul – pericol major pentru învățătura ortodoxă

Sincretismul este definit ca unire a unor credințe, idei, filosofii, ideologii diferite. **Sincretismul pseudo-religios** reprezintă amestecul de idei pseudo-religioase provenite din diferite religii cu învățătura creștină revelată. Nu este un mecanism funcțional util în tranziția către o nouă ordine, reprezentând un nou compromis între puterile opuse. În schimb, fiind o contradicție, este o expresie a intereselor conflictuale, inclusiv protestul împotriva puterii dominante, religioase și seculare. Ca o sinteză, sincretismul pseudo-religios este interpretat ca un instrument al opresiunii, creând o unitate falsă și ascunzând conflictele sociale. **Sincretismul filosofic** este un fenomen precreștin care și-a făcut apariția la sfârșitul secolului I î.Hr. și începutul secolului I. d.Hr. În această perioadă sistemele filozofice grecești împrumutau unele altora idei filosofice, transformându-se în sisteme sincretiste, pe de o parte sau electice pe de altă parte. În perioada primară a bisericii creștine și-a făcut apariția sincretismul de tip gnostic. Gnosticismul a preluat idei din diferite culte vechi, din religia iudaică și din creștinism. În societatea contemporană un interes deosebit de mare pentru

practicile yoga, în ciuda faptului că nu există nicio legătură reală sau compatibilitate între manifestările orientale și învățătura ortodoxă revelată. Cu privire la relația dintre știință și religie, se poate vorbi de un tip de **sincretism științifico-religios** care afirmă că ambele (știința și religia) sunt două variante ale unei singure practici, respectiv căutarea adevărului.

Fenomenul secularizării a făcut pe om să iasă de sub tutela Bisericii și a învățăturilor ei revelate și să se situeze în afara ei. Concomitent, s-a dorit ca Biserica să nu mai reprezinte o instituție cu caracter divin în cadrul căreia să se obțină mântuirea sufletului, ci s-a încercat transformarea ei într-una eminamente laică, umană în cadrul căreia să se presteze anumite servicii caracteristice omului (nuntă, înmormântare, etc.) Această depărtare a omului de instituția divino-mană întemeiată de Mântuitorul Hristos prin jertfa Sa răscumpărătoare a făcut ca diferite idei, concepții sau doctrine străine de Revelația divină să pătrundă în spațiul occidental și să fie considerate ca alternative sau completări la adevărata credință. În acest fel putem să afirmăm faptul că secularizarea a reprezentat o consecință a procesului de secularizare pe care l-a cunoscut societatea contemporană.

Secularizarea este un concept care și-a făcut apariția încă din perioada Modernă și a avut legătură cu evoluția rolului sentimentului religios construit prin prisma raportului dintre modernizare și rolul Bisericii în viața omului din acea perioadă. Un element fundamental al fenomenului secularizării este reprezentat de pluralizarea ofertei religioase și intrarea religiei într-o situație de liberă concurență pe o piață lipsită de reguli. Este vorba de o încercare de uniformizare culturală, de acceptare a învățăturilor aparținând mai multor religii precum creștinismul, hinduismul, budismul, etc. Astfel, putem afirma ca secularizarea nu a dus la declinul sau dispariția religiei ci a făcut ca sentimentul profund religios, bazat pe învățăturile revelate ale lui Dumnezeu să fie transformat într-unul pseudo-religios care pune la dispoziția omului mai multe idei sau învățături, acesta alegându-și după bunul său plac acele idei favorabile unui anumit context.

În contextul decreștinării asistăm și la trecerile de la creștinism ale unor creștini către diferite grupări, unele de-a dreptul păgâne. Luate în sine, pentru fiecare grupare, pot părea nesemnificative dar misiologic provocarea cunoaște două direcții. Pe de o parte pierderea însăși a creștinilor în asemenea situație reprezintă un eșec misionar și este urmarea a faptului că uneori sectele nu sunt luate în serios și prezența lor este neglijată. Din păcate, uneori predica preotului nu se referă la sectele care se regăsesc în parohia sa, sau, mai grav, lasă predica în seama sectarilor. Misiunea pastorală în aceste situații trebuie să fie una serioasă, competentă, fără a intra în polemici inutile cu reprezentanții sectelor însă cu co combatere dură și intransigentă. Strategia “politically correct” cu siguranță nu va da roade deoarece prozelitismul sectar este unul dus aproape de perfecțiune și foarte bine învățat de sectari încât numai un tact pastoral bine practicat îi poate face față. A doua direcție are în vedere faptul că părăsirea dreptei credințe de unii membri ai parohiei poate avea un efect

pozitiv asupra credincioșilor apropiați de Biserică prin faptul că misiunea pastorală poate întări și mai mult credința și loialitatea acestora, având ca exemplu negativ trădarea unora care până nu demult făceau parte din aceeași comunitate creștină.

Decreștinarea este un act de transfer al religiosului către civil și termenul este aproape identic cu cel de secularizare, în sens concret vorbim de supunerea preotului la statutul laic. Astăzi asistăm la un proces de decreștinare petrecut în mod accelerat atât prin ateizarea omului pe de o parte, cât și prin îndepărtarea de la credința cea adevărată și acceptarea diverselor învățături pseudo-religioase de multe ori antagonice, pe de altă parte. A fi religios a început să devină, din nefericire, ceva cu totul original și absolut personal, fără vreo legătură cu viața comunității. În virtutea pluralizării și individualizării ei, religia a devenit un monopol individual, o opțiune strict privată, intimă. Astfel, de multe ori, în ceea ce se cheamă astăzi religie, nu-și mai găsesc locul niciun fel de tradiții, instituții eclesiastice, reguli de viață și prescripții obligatorii. E vorba, pur și simplu, de o privatizare a sentimentului religios, o „privatizare” care nu mai are nimic în comun cu Biserica sau cu religia instituționalizată.

În același timp, în anumite țări, pluralismul religios pare să creeze condiții favorabile inclusiv pentru *sincretism*. Atunci când tensiunile create de diferite religii afectează serios viața comunității, se face apel la oameni de diferite credințe și convingeri pentru a se uni și a se împărtăși reciproc fiecare din credințele și tradițiile celuilalt. Revelația este esențială deoarece toate învățăturile sale sunt fundamentate pe revelația supranaturală. La celălalt pol, se află atitudinea gânditorilor moderni și postmoderni care nu recunosc în revelație ca fiind un act divin direcționat către creația sa. În acest context, sincretismul propune o nivelare axiologic-religioasă în sensul în care acesta nu face o diferență între învățăturile revelate care aparțin creștinismului și concepțiile nerevelate provenite din alte religii. Elementele care compun neopăgânismul sunt expresia unui curent care crește și devine puternic dacă slujitorii Bisericii rămân într-o atitudine de expectativă față de alternativele spirituale ale lumii contemporane, care se propagă de o manieră insidioasă. Așa cum păgânismul zilelor noastre nu este reînvierea credințelor pre-creștine, tot așa nici formele prin care se manifestă, panteism, politeism sau gnosticism nu sunt cu exactitate cele împotriva cărora au luptat Sfinții Părinți în primele veacuri creștine.

II. Sincretismul pseudo-religios. Repere generale

În contemporaneitatea există mai multe mișcări cu caracter sincretist ce se doresc a fi spirituale și chiar religioase și care iau forme organizate și instituționalizate, deși se auto-delimitează

de religiile tradiționale. Majoritatea acestor mișcări sunt reunite sub un singur nume: New-Age. New-Age este o denumire generală pentru o serie de curenți și idei foarte variate, care își au rădăcinile în tradiții cu totul diferite, de multe ori chiar contrapuse, de unde și caracterul sincretist. Totuși, toate converg într-un anumit punct, susținând că omenirea traversează astăzi o așa-numită „perioadă de cotitură”, care presupune o schimbare reală în toate domeniile, și anume în cel personal, social, științific, pedagogic, terapeutic și religios. Această schimbare trebuie să se realizeze prin „transformarea conștiinței”, și anume atât în plan individual și general uman, cât și la nivelul întregului cosmos.

Majoritatea exegeților mișcării găsesc bazele gândirii New Age în Societatea Teosofică întemeiată de Helena Petrovna Blavatsky care anunță prima „revelație” cu privire la așa-numita „nouă eră”. Cu toate acestea, pe drept cuvânt, cea mai importantă precursoră a ceea ce se cheamă astăzi „spiritualitate New-Age” este Alice Bailey (1880-1949), a treia președintă a Societății Teosofice, care va publica, în peste douăzeci de volume, noi amănunte referitoare la „noua eră” și la noua ordine mondială. Foarte importantă pentru istoria ocultă a new-age-ismului este fondarea, în 1922, de către A. Bailey a Companiei Editoriale Lucifer („Lucifer Publishing Company”), care avea să stârnească multe controverse pe seama numelui ei, motiv pentru care a și primit un nou nume, Lucis Publishing Company, abreviat; după aceea (1924), în nordul Scoției, a fost fondat așezământul Findhorn-Community, care se consideră „sat planetar”, un model pentru modul „alternativ” de viață, propus de mișcarea New-Age. Aici se studiază lucrările cu caracter ocult ale Alicei Bailey și se aplică o nouă pedagogie în educarea copiilor pentru „noua eră”. Este vorba de pedagogia „Waldorf”, aceeași care câștigă treptat teren și în România.

Doctrinarii filosofi ai „Noii Ere” profesează concepția că totul în univers se află în relație de lăuntricitate. Unitatea lumii nu constă nici în materialitatea ei, nici în spiritualitatea ei. Nu există două substanțe, ci există doar două sau mai multe aspecte de profunzime diferită a uneia și aceleiași substanțe cosmice. Dizarmoniile pe care le observăm astăzi se datorează „dualismului” și mai ales interesului utilitarist, fetișizat ca „rațiune”. Soluția ar consta în reînnoirea conștiinței, în revenirea la viziunea holistă, în reasezarea gândirii pe temelia globalității. Între obiectivele noului program, cele mai importante sunt: integrarea științei și tehnologiei occidentale cu înțelepciunea orientală, cu mitologia antică și cu sfera numită „ocultă”, re-încifrarea magică a lumii sau, altfel spus, „revrăjirea” ei. În contemporaneitate se dezvoltă în Occidentul „creștin” o nouă viziune cu privire la religie și la rolul și condiția acesteia în societate. Această nouă viziune este una eminamente seculară și face parte din procesul de decreștinare care cuprinde din ce în ce mai mult Occidentul secularizat, decreștinarea fiind de fapt o consecință a secularizării. Această viziunea post-modernă asupra religiei nu are nimic în comun cu Revelația dumnezeiască fundamentală pentru Ortodoxie și plasează religia

în spectrul alternativelor umane seculare la adresa acesteia și a confuziei generalizate ce generează uniformizare și relativism în abordarea fenomenului religios.

Ezoterismul și științele oculte prezintă un viu interes pentru omul contemporan desacralizat și pasionat de sincretismul pseudo-religios. Proliferarea sectelor cu caracter esoteric-ocult este facilitată de literatura esotero-gnostică în cadrul căreia regăsim o creștere progresivă, în care compilațiile laborioase apar alături de reeditările textelor sacre și de scrierile clasice despre Calea ascunsă. *Dezvoltarea personală* în sens general, poate fi înțeles ca o formă a *vindecării religioase*, și acesta este aspectul sub care se raportează Mișcarea New Age: se afirmă că eliberarea de suferința și slăbiciunea umană, poate fi atinsă prin dezvoltarea potențialului nostru uman, care duce în cele din urmă la interacționarea cu divinitatea interioară. Având în vedere afinitatea generală dintre mântuire și vindecare, legătura apropiată dintre dezvoltare personală și vindecare în cadrul doctrinelor sincretiste New Age, nu este surprinzătoare deloc.

La baza *Mișcării Potențialului Uman*, se află pe scară largă nemulțumirea despre felul cum mulți oamenii își trăiesc viața în societatea modernă. Foarte devreme în viața noastră învățăm cum să ne acomodăm la cerințele mediului nostru social și, în acest proces, să suprimăm foarte mult din potențialul nostru uman. Spontaneitatea face loc unui conformism inutil și cerințelor și expectanțelor societății. Prețul pe care îl plătim pentru acceptarea acestor cerințe este împovărarea vieții noastre interioare și reprimarea abilităților la care avem dreptul prin naștere. Societatea modernă produce în cea mai mare parte indivizi alienați și singuratici, care au pierdut contactul cu sinele lor și sunt pe calea pierzării în aflarea unui sens mai semnificativ a vieții lor.

Sincretismul delimitează religiozitatea autentică de pseudo-religiozitate, în cadrul religiozității autentice nu există forme de sincretism. În schimb, pseudo-religiozitatea operează cu formele de sincretism, pentru că în cadrul ei nu se face diferența între revelat și nerevelat, între adevăr și fals. New-age-ul reprezintă cel mai complex și cel mai nociv cadru al manifestării sincretiste. Toate formele de sincretism se regăsesc și se îmbină în cadrul new-age-ului. Sincretismul de tip New-Age implică domenii diferite ca arie de competență cum ar fi religia, filosofia, psihologia, științele materiei sau cele ale vieții, nu doar alternative false ale domeniilor cunoașterii umane. Pseudo-religiozitatea orientală pre-creștină are un loc preponderent în cadrul sincretismului New-Age, „corifeii” acestuia și-au fundamentat și construit sincretismul lor plecând de la conceptele esoteric-oculte orientale.

III. Sincretismul filosofic. Repere generale

Sincretismul filosofic este formarea de noi idei religioase din mai multe surse distincte, filosofii împrumutate și învățăturile religioase fiind de foarte multe ori contradictorii. Foarte multe

dintre religiile (precum și filozofiile, sistemele de etică, normele culturale etc.) posedă un anumit nivel de sincretism, deoarece ideile vin de la sine, exceptând creștinismul care este religia revelată de însuși Fiul lui Dumnezeu. Gnoza „creștină” de sorginte sincretistă a reprezentat pentru Biserica primară, cu adevărat, prima mare încercare, deoarece rădăcinile sale și retențiile sale riscau să compromită și să denatureze întreaga învățătură și viață ecclesială. Pretențiile acesteia de a se raporta la o cunoaștere misterioasă, esoterică, riscă să transforme creștinismul într-o „religie” de mistere și să-i facă pe cei mai afectați de „slava deșartă” să se considere elite, aleși și chiar manifestări concrete ale lui Dumnezeu. De la primele forme de gnosticism, Biserica primară a reacționat, începând cu Sfântul Apostol Pavel (I Epistolă către Timotei). Însă primul scriitor anti-gnostic a fost Sf. Iustin Martirul și Filosoful, care în special îl combate pe Valentin.¹ Apoi avem pe Teofil al Antiohiei care a scris împotriva ereziei lui Marcion. De asemenea nu trebuie uitat Sfântul Irineu cu lucrarea Sa „Împotriva ereziilor”, apoi Clement Alexandrinul care combate indirect gnosticismul în operele sale. În Apus, cel mai timpuriu adversar al gnosticismului a fost Tertulian care a lăsat Bisericii cel puțin 7 lucrări de referință în acest sens, Ipolit cu a sa „Philosophomena” și Sfântul Epifanie de Salamina cu al său „Panarion”.

Rădăcinile gnozei erau în totalitate de proveniență păgână, astfel că avem de a face cu o încercare de păgânizare a creștinismului. Una din cele mai mari provocări ale creștinismului contemporan este actualizarea gnozei din perioada primară, într-o neo-gnoză modernă ca o nouă paradigmă, în care sunt denunțate materialismul și idealismul, iar creștinismul și orice religie sau filosofie nu aduc decât reprezentări reducționiste ale lumii și vieții; pentru a înțelege cosmosul și viața, e nevoie de integrarea tuturor religiilor, filosofiilor și științelor într-o nouă gnoză, atotcuprinzătoare. Sub acest imperativ, mari savanți ai lumii din mai multe domenii (matematică, fizică, biologie, psihologie) au elaborat așa-zisa „gnoză de la Princeton”, negând apartenența la vreo ideologie. Noii gnostici de la Princeton seamănă cu cei antici în măsura în care cred mai curând în cunoaștere, în știință, și mai puțin în acțiune și în putere. Dar e evident că fizica și biologia moderne sunt căutări de ordin tehnic și nu seamănă câtuși de puțin cu o iluminare-revelație. Acel *logos spermatikos* stoic și gnostic al cărui cult a prilejuit straniile, șocantele ritualuri ale barbelo-gnosticilor și ale discipolilor lui Basilide², rituri pe lângă care obscenitățile hippy cele mai scabroase par curate – nu seamănă deloc cu *logosul participabil* cărora noilor gnostici le place să-l găsească

¹ Erezia lui Valentin își are originea în doctrinele lui Pitagora și ale lui Platon. Acesta din urmă, în Timeos I-a urmat în întregime lui Pitagora; pe de altă parte Timeos însuși este pentru Platon un obișnuit pitagorician. Așadar trebuie să amintim câteva puncte fundamentale ale doctrinelor pitagoriciene și platoniciene înainte de a vorbi de sistemul lui Valentin. (Hipolyte de Rome, *Philosophumena, ou refutation de toutes les Heresies*, I, premiere traduction francaise avec une introduction et des notes par A. Siouville; Les Editions Rieder 7, place Saint –Sulpice, Paris 1928, p.35)

² Ei interpretau *spermatikos* în sensul biologic cel mai crud și se comportau în consecință. Basilide, unul dintre cei mai celebri gnostici, a trăit la Alexandria între 120-140 e.n. (Vezi H. Leisegang, *La Gnose*, Payot, Paris, 1951, cap. V)

îndărătul descoperirilor fizicii și biologiei contemporane. Rămâne faptul că termenul de „gnostici” a fost acceptat – vrând să denote că ei sunt în căutarea Cunoașterii celei adevărate, nesubordonate utilității practice, cel puțin nu utilității imediate, deoarece scopul final este tot o „existență reușită”.

Când vorbim de Yoga și încercarea unora de a o apropia de creștinism în sincretismul numit „yoga creștină” este necesar să ne aducem aminte de un mesaj clar exprimat de Mântuitorul nostru Iisus Hristos cu scopul de a-i feri pe oameni de mirajul înșelător al slujirii falșilor dumnezei. Afirmările așa numiților guru, ce se autointitulează *profesori* Yoga, că Yoga ar fi un sistem complet în care se integrează concepțiile majorității religiilor, inclusiv ale creștinismului, au menirea de a produce confuzie în mintea oamenilor neavizați și neîntăriți în propria lor credință creștină. Acești guru chiar îndeamnă practicanții Yoga să meargă la biserică și să participe la slujbele religioase pentru a capta energiile benefice emaneate de prezența divinului. Îndemnurile la săvârșirea binelui și la ferirea de rău, sau principiile morale, sunt echivalate de ei cu practicarea unei gândiri pozitive fără a presupune și o implicare socială pentru aplicarea acestei gândiri “pozitive” prin faptă.

Filosofia reprezintă un domeniu al cunoașterii umane folositoare teologiei în măsura în care rămâne în sfera culturii profane care trebuie asumată și transfigurată teologic prin procesul profund al inculturației. Filosofia poate să fie încreștinată după modelul încreștinării logosului heraclitean, stoic sau neo-platonic de către logosul ioaneic, însă, dacă rămâne în sfera profană necreștină, dezvoltă un pronunțat pericol sincretic. O astfel de filozofie o întâlnim ca provocare gnostic-păgână în cadrul Bisericii primare. Această gnoză sincretistă încearcă să armonizeze revelația Evanghelică cu datele unei filosofii ca stricată căutare a înțelepciunii lumești nedepline, de aceea ereziile gnostice din primele secole au tulburat atât de mult Biserica.

Aceste gnoze sincretiste din păcate se actualizează în cadrul unei gnoze neo-păgâne postmoderne, respectiv în cadrul „Gnozei de pe Princeton”, o gnoză care dă autoritate ideologiei care ajunge să copleșească atât filosofia cât și știința. Apoi vechea înțelepciune omenească occidentală este în sine mai mult o filozofie monistă, panteistă, panenteistă sau dualistă decât religie sau religiozitate, iar elementul sincretist îl avem odată cu încercarea de a armoniza, de exemplu, pe fondul decreștinării și a pierderii identității creștine – Samkia Yoga cu isihasmul ortodox, efort nociv și sincretist în totalitate.

Acest sincretism de tip yoga creștină îl întâlnim după Revoluție și în România sub forma elucubrațiilor lui Vasile Andru, la care se adaugă și o dimensiune hedonistă, reprezentată de Gregorian Bivolaru.

IV. Sincretismul științifico-religios. Repere generale

Ideologia reprezintă multitudinea ideilor și concepțiilor filosofice, morale, religioase, politice. care reflectă într-o perspectivă teoretică, interesele și aspirațiile unor categorii într-o anumită epocă. De asemenea, când vorbim de ideologie ne referim la totalitatea ideilor și concepțiilor care formează partea teoretică a unui curent sau a unui sistem. Scientismul reprezintă denaturarea științei prin ideologizarea rezultatelor demersului științific. Această formă ideologizată a științei pretinde autosuficiența rațiunii umane. Se crede că, prin știință, se poate explica și prevedea totul, în impunerea unei concepții scientiste, un rol semnificativ l-au avut, în plan filosofic, iluminismul și pozitivismul. Deși cei mai mulți savanți onești nu erau opuși credinței, prin impunerea unei mentalități scientiste s-a instaurat o falsă percepție, după care știința ar fi antagonică religiei. Doctrina scientologică este un sincretism de idei preluate din diferite spații religioase și culturale și urmărește un control al membrilor mișcării, o controlare a amintirilor pentru a stăpâni subconștientul și o „masă mentală” – engramele – pentru ca fiecare om să devină responsabil.

Doctrina scientologică s-a apropiat foarte mult de spiritualul și simbolismul hinduismului care compară palierele succesive ale corpului uman, jaloanele evoluției individuale cu chakrele. Însuși crucea scientologilor cu opt brațe evocă în viziunea lor cele opt dinamici ale existenței: a) supraviețuirea; b) cuplul și procreația; c) grupul și comunicarea; d) umanitatea, extensia grupului la umanitate; e) natura – ecologia; f) materia și energia în spațio-temporalitate, aspecte ale aceleași realități; g) ființa supremă în sens deist.

Evoluționismului teist se ghidează după patru mari învățături 1. Evoluția speciilor este un fapt real, dar ea nu s-a produs prin factori întâmplători, ci a fost condusă de Dumnezeu. 2. Adam este primul om, dar el a avut părinți animalii. 3. Lumea vie (inclusiv firea lui Adam) era de la început stricăcioasă și muritoare. Animalele au murit, s-au descompus și s-au sedimentat, în zeci de milioane de ani înainte de Adam. 4. Biblia nu se contrazice cu teoria evoluției, iar zilele creației sunt ere geologice. Acceptarea evoluției odată cu rezolvarea (aparentă a) unei probleme (tensiunea dintre rațiune și credință) naște o serie de alte probleme colaterale care nu pot fi trecute cu vederea. În final sistemul ideologic al bisericii ajunge să fie erodat tocmai în părțile vitale. Și până la urmă de ce ar folosi un Dumnezeu atotputernic evoluția ca instrument al creației? Evoluția teistă induce o înțelegere defectuoasă a naturii lui Dumnezeu. Logic vorbind, Dumnezeul evoluției teiste nu poate fi același cu cel al Bibliei în care este descris ca fiind atotputernic, sfânt și plin de dragoste. În realitate, Dumnezeul evoluționiștilor teiști nu este decât un Dumnezeu al golurilor care ulterior va fi eliminat din scenă. Pe de altă parte, cum putem împăca doctrina păcatului originar cu teoria evoluției? Evoluția demonstrează că suferința și moartea nu sunt consecințele căderii ci fac parte din lumea noastră cu mult timp ca umanitatea să între în scenă. În schimb, teologii se încăpățânează să mai

citeze pe Sfântul Apostol Pavel³ care vede că originea răului și a morții se află în căderea lui Adam - înțeles ca persoană singulară și nicidecum ca o alegorie a unui grup primordial de hominizi. Pentru o consecvență ideologică, Biserica (oricare ar fi ea), prin acceptarea evoluției ar trebui să renunțe la doctrina păcatului originar și implicit la învățătura cu privire la ispășire, la iertare și la valabilitatea jertfei lui Hristos și implicit la Dumnezeu. La acest nivel trebuie să recunoaștem că evoluționistul ateu este mult mai consecvent decât cel teist, fără a avea nici o garanție că această consecvență ar implica și veridicitatea.

Creacionismul științific este o disciplină a creaționismului care încearcă să ofere suport științific pentru descrierea apariției Universului din Cartea Genezei și care dezaproabă faptele, teoriile și paradigmele științifice general acceptate despre istoria Pământului, cosmologie, și evoluția biologică. Încă din start putem observa faptul că avem de a face cu un real și periculos sincretism între știință și teologia în ceea ce privește creația lumii și a omului implicit. Omul de știință onest ar trebui să spună unde se oprește investigația științifică, fără a căuta nicicum să aducă argumente științifice pentru ceea ce nu se plasează în domeniul de investigație al științei, și cu atât mai puțin să impună saltul către revelație. Un ateu se poate opri și el aici fără să fie obligat să accepte continuarea, așteptând o eventuală soluție științifică mai bună. Însă creștinul ortodox trebuie să facă pasul următor, pasul de la știință la credință, și să mărturisească pe Dumnezeu Creatorul. Un Creator care nu se manifesta, cum greșit ar putea crede unii, doar acolo unde știința nu mai ajunge, ci și, cel puțin din perspectiva ortodoxă, și în ceea ce știința a explicat corect ; însă lucrările lui Dumnezeu transcend tot ceea ce poate fi cunoscut de om și firesc este să păstrăm permanent conștiința acestui fapt, recunoscându-ne limitările și respectând taina. Din păcate, Occidentul îndepărtându-se de gândirea Sfintilor Părinți și fiind influențat de gândirea filosofică și scolastică a făcut posibil să apară un fenomen care îl leagă pe Dumnezeu de creația Sa doar prin ideea de proiectant al unui proiect.

Știința reprezintă astăzi vocea autorizată și normativă a societății contemporane. Ea a devenit ceea ce reprezenta teologia în Evul Mediu, fiind cea mai îndreptățită de a avea un discurs public, teologia fiind restricționată mai ales în spațiul privat al vieții omului, iar filosofia fiind acceptată doar în sfera științelor umaniste și nu ca un domeniu de sine stătător. Savantul și știința sunt astăzi elementele care îl legitimează pe omul secular postmodern, religiozitatea omului fiind socotită mai degrabă o manifestare a afectivității cvasi-raționale a omului contemporan.

Chiar dacă știința reprezintă reperul de viață elevată a omului de azi, totuși aceasta nu este ferită de pericolele denaturării ei. Două sunt pericolele fundamentale la adresa științei în zilele

³ „Căci dacă moartea a venit prin om, tot prin om a venit și învierea morților. Și, după cum toți mor în Adam, tot așa, toți vor învia în Hristos.” (I Corinteni 15, 21-22)

noastre: 1) pericolul ideologic și 2) pericolul sincretist. Pericolul ideologic la adresa științei se referă la deturnarea cercetării științifice de către ideologiile ce parazitează știința începând cu modernitatea.

Cea mai importantă ideologie ce parazitează cercetarea științifică este scientismul care absolutizează știința transformând-o într-un panaceu universal care rezolvă și explică totul. Scientismul face ca știința să iasă din sfera de competență a ei, să răspundă la întrebări care nu sunt specifice domeniului ei de competență și să pretindă anumite realizări care nu au nimic de a face cu obiectivele științifice. Pe lângă scientism, mai avem și alte ideologii pe care nu le-am tratat în această lucrare – este vorba de naturalism, materialism și ateism care deformează complet sensul și semnificațiile cercetării științifice. Ideologia este opusul cercetării, iar știința ideologizată devine pericol pentru om și creație: de la exploatarea irațională a resurselor, până la poluare, de la schimbările climatice până la radiații, de la pericolul extincției prin arme nucleare, la degenerarea morală a omului prin acceptarea unui hedonism nociv pentru om și pentru relația mântuitoare cu Dumnezeu.

V. Sincretismul în viața cotidiană a creștinului ortodox

Omul contemporan caracterizat mai cu seamă de superficialitate este foarte vulnerabil în fața tuturor provocărilor venite din sfera sincretismului pseudo-religios, filosofic sau științifico-religios prin prisma faptului că nu își alocă timpul necesar cercetării corectitudinii și caracteristica revelata a diverselor concepții care îl asaltă zi de zi pe toate mijloacele de comunicare. Astăzi mass media și mai ales internetul sunt împânzite de tot felul de pseudo-alternative la religiozitatea trăită de creștinismul revelat timp de trei mii de ani, pseudo-alternative care sunt deosebit de atrăgătoare și de confortabile pentru omul postmodern. O rugăciune scurtă primită pe facebook și pe care o citește pe telefonul mobil este considerată ca fiind înlocuitorul trăirii duhovnicești reale, o simplă închinare în fața bisericii sau intrarea în Sfânta biserică pentru a aprinde o lumânare reprezintă pentru omul cosmopolit o participare reală la cultul divin.

Mass-media este astăzi o forță în ceea ce privește comunicarea. O forță care ocupă un loc central în viața noastră, invadând și globalizând toate aspectele acesteia. Această forță este foarte des utilizată de către promotorii sincretismului pseudo-religios, filosofic și științifico-religios pentru a-și propaga toate concepțiile străine de învățătura și spiritualitatea Bisericii. În aceeași măsură, această forță poate fi folosită cu succes de Biserică în misiunea Ei, atunci când se stăpânește bine fenomenul de către cei responsabili. Însă, folosirea mass-media în Biserică poate fi și un răsunător eșec, atunci când puterea ei nu este pe deplin înțeleasă și stăpânită; astfel că puterea mass-media ne apare ca o

sabie cu două tăişuri: ea poate ajuta zidirea duhovnicească a omului în drumul spre mântuire, dar îl și poate abate pe acesta de la Calea Mântuirii.

Ocultismul care are un puternic caracter sincretist propune o provocare specială pentru creștinism, pentru viața și spiritualitatea credincioșilor. Biserica în cadrul misiunii sale interne și externe trebuie să aibă în vedere modul în care trebuie să se raporteze în fața ocultismului contemporan deoarece, din nefericire, aceasta s-a aplecat mai mult spre propovăduirea cuvântului Evangheliei celor care sunt străini de viața Bisericii. Multe dintre relatările cu privire la ocultism și la satanism pot fi exagerate sau eronate, însă adevărul din spatele reputației de neînvidiat nu este mai puțin dramatic din cauza răspândirii practicilor oculte cu tendințe profund sincretiste. Înțelegerea corectă a pericolului temelor orientale este deosebit de importantă deoarece influențele orientale sincretiste au găsit un teren fertil în Occidentul desacralizat și secularizat și amenință totodată și Răsăritul creștin.

În acest context, Occidentul a fost sedus de practicile și învățăturile ce provin din budism, hinduism sau chiar islamism. Astăzi, mai mult ca niciodată, este necesar un demers bazat pe învățătura și faptele Mântuitorului Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat pentru mântuirea noastră, în combaterea practicilor și învățăturilor nocive ale învățăturilor orientale promovate de mass media și pe internet. Pătrunderea filosofiilor orientale în Occident, a adus și o mulțime de pseudo-vindecători care nu mai vedeau în Dumnezeu o Persoană care iubește infinit omul, ci l-au transformat într-o energie cosmică sau o forță vitală. Omul contemporan occidental, secularizat și desacralizat, se confruntă cu problema seducției a Orientului prin faptul că a împrumutat în limbajul său religios termeni aparținând spațiului religios oriental precum Buddha, Krishna, Nirvana, Satori, Yoga, Karma. În acest sens s-a creat o tendință de înstrăinare față de spiritualitatea și învățătura creștină revelată și adoptarea unor învățături aparținând religiei hinduse, budiste sau chiar islamice, generându-se un soi de sincretism puternic promovat de mass media și din ce în ce mai mult pe internet. Prin acest lucru se ignoră specificul religiei creștine care are la bază credința în Dumnezeu Unul în ființă și întreit în Persoane care s-a revelat omului în vederea cunoașterii și ființări în adevăr prin însuși Fiul, a doua persoană a Sfintei Trimi.

Mulți creștini ortodocși se află astăzi într-o căutare furibundă a vindecării. Acest lucru face ca ei să își dorească vindecarea bolilor cu orice preț și să caute alinare oriunde, chiar și în metodele alternative de vindecare sincretiste venite din Orient și care au un deosebit succes, atât în lumea occidentală, cât și în țara noastră, mai ales în perioada postdecembristă. Pătrunderea filosofiilor orientale în Occident, a adus și o mulțime de pseudo-vindecători care nu mai vedeau în Dumnezeu o Persoană care iubește infinit omul, ci l-au transformat într-o energie cosmică sau o forță vitală. Realitatea sincretismului în practicile terapeutice alternative prezentate succint în acest

subcapitol este dată de faptul că omul contemporan le împrumută din practica asiatică, în special cea chineză. Pe lângă practicarea unui soi de medicină care nu are nici un fundament științific și care este de multe ori periculoasă pentru sănătatea omului, există pericolul împrumutărilor filosofiei orientale care are un caracter panteist sau unor elemente aparținând acestor religii (Energia Qi, Meridianele, energii, etc.).

VI. Metode și mijloace misionare pentru combaterea sincretismului

Cateheza reprezintă o soluție la îndemâna preotului prin care are oportunitatea de a explica credincioșilor învățătura revelată de Mântuitorul Hristos care are în centrul ei pe Dumnezeu unul în Ființă dar întreit în persoană, opusul învățăturilor și concepțiilor sincretiste. Este absolut necesar ca preotul ca și catehet să aibă în vedere încadrarea tuturor credincioșilor în Trupul tainic al lui Hristos – Biserica, împărtășindu-le învățătura duhovnicească și mântuitoare și explicând care este diferența dintre aceasta și sincretismul pseudo-religios, filosofic sau științifico-religios atât de nociv pentru omul contemporan. Sistemul educațional trebuie să fie adoptat la situația reală a copiilor și tinerilor și nu trebuie să devină temă de campanie electorală sau să se regăsească în sfera influențelor politice și filosofice. Copiii trebuie să înțeleagă și să țină minte că printr-un comportament potrivit se comportă ca un creștin, fiind astfel în dragostea lui Hristos. Doar un copil mândru că este creștin va avea bucuria de a purta o cruce la gât, va spune o rugăciune înainte de a mânca, va respinge blasfemia și gesturile de cruzime pe care le va întâlni la școală. Un astfel de copil nu se va rușina niciodată că este creștin ortodox. Școala nu devine stăpâna copilului și nici nu are dreptul de a impune familiei un mod de a-și crește copiii sau un anumit set standard de valori. Strategia Patriarhiei Române cu privire la combaterea sincretismului pseudo-religios, filosofic sau științifico-religios trebuie să plece în primul rând de la o comunicare corectă, coerentă și eficientă deoarece limbajul în cadrul comunicare este deosebit de important deoarece dacă acesta este unul inteligibil, curat și clar, eficacitatea lui este garantată. demersul misionar al Bisericii Ortodoxe Române trebuie să cuprindă învățătura conform căreia Biserica nu este în fond, doar o comunitate cu un număr mare de membri, ci chiar dacă există mai puțini credincioși, aceștia sunt cei în care sălășluiește mărturia cea duhovnicească despre trăirea în viață și în suflet a vieții lui Iisus Hristos, cea autentică și nu toate concepțiile și filosofii promovate de sincretism. Misiunea Bisericii Ortodoxe Române are ca țintă în primul rând înmulțirea credincioșilor care cunosc și trăiesc învățătura mântuitoare care a fost revelată de Însuși Fiul lui Dumnezeu.

Concluzii

Sincretismul privit sub toate aspectele sale, pseudo-religios, filosofic și științifico-religios, reprezintă un pericol real pentru viața, învățătura și spiritualitatea ortodoxă. În primul rând, sincretismul pseudo-religios este o provocare pentru învățătura creștină deoarece în cadrul lui se dorește ca pe un fundament creștin, să se adauge idei, concepții sau învățături din alte religii care, de cele mai multe ori, sunt antagonice creștinismului revelat. Pe fondul unei slabe educații religioase, se încearcă un compromis nociv de acceptare a altor doctrine, o concepție a omului contemporan fiind cea conform căreia toate religiile sunt bune, nefăcând o deosebire clară între revelat și nerevelat, între autentic și fals, între învățătura dumnezeiască și cea umană. În al doilea rând, sincretismul filosofic, în general, este mixajul de sisteme filosofice, întâlnit cu precădere în antichitatea precreștină, în cadrul căreia filosofiile grecești împrumutau idei din alte filosofii dând naștere la anumite sisteme sincretiste. În demersul nostru științific, am abordat anumite sisteme sau grupări cu caracter pseudo-creștin care au împrumutat diverse idei filosofice sau practici din filosofiile străine creștinismului; vorbim aici de grupările gnostice din perioada primară, gnozele moderne – Gnoza de la Princeton sau yoga practică de creștini. Și în al treilea rând, sincretismul științifico-religios afirmă că știința și religia sunt două domenii ale cunoașterii umane ce se pot uni într-o singură învățătură.

Sincretismul pseudo-religios s-a manifestat foarte agresiv în societatea contemporană și reprezintă un real pericol pentru învățătura creștină deoarece, prin asimilarea concepțiilor regăsite în religiile nerevelate, în cadrul grupărilor sincretiste a fost denaturată învățătura revelată de însuși Fiul lui Dumnezeu. Aceste mișcări cu caracter sincretist se doresc a fi spirituale, chiar religioase, și care iau forme organizate și instituționalizate, deși se auto-delimitează de religiile tradiționale. Majoritatea acestor mișcări sunt reunite sub denumirea de New-Age care reprezentând denumirea generală pentru o serie de curente și idei foarte variate, care își au rădăcinile în tradiții cu totul diferite, de multe ori chiar contrapuse, de unde și caracterul sincretist. Aceste mișcări promovează și propovăduiesc o schimbare reală în toate domeniile, respectiv cel personal, științific, pedagogic, terapeutic, social și mai ales religios.

Sincretismul filosofic este formarea de noi idei, grupări sau secte pseudo-religioase din mai multe surse distincte, filosofiile împrumutate și învățăturile religioase fiind de foarte multe ori contradictorii. Foarte multe dintre religiile (precum și filozofiile, sistemele de etică, normele culturale etc.) posedă un anumit nivel de sincretism, deoarece ideile vin de la sine, exceptând creștinismul care este religia revelată de însuși Fiul lui Dumnezeu, Logosul întrupat.

Sincretismul științifico-religios are în vedere mixajul dintre unele idei și teorii științifice cu religia, în special cu creștinismul. Scientismul este un astfel de exemplu în cadrul căruia regăsim denaturarea științei prin ideologizarea rezultatelor demersului științific. Această formă ideologizată a

științei susține autosuficiența rațiunii umane și faptul că prin știință se poate explica și prevedea totul. Chiar dacă cei mai mulți savanți onești nu erau opuși credinței, prin impunerea unei mentalități scientiste s-a instaurat o falsă percepție, după care știința ar fi antagonică religiei. Una din cele mai puternice, influente și periculoase grupări scientiste a fost Scientologia a cărei doctrină s-a apropiat foarte mult de spiritualul și simbolismul hinduismului care compară palierele succesive ale corpului uman, jaloanele evoluției individuale cu chakrele.

Lupta cu provocările venite din sfera sincretismului poate fi dusă de către Biserica Ortodoxă în baza unui efort de catehizare prin care preotul are oportunitatea de a explica credincioșilor învățătura revelată de Mântuitorul Hristos care are în centrul ei pe Dumnezeu unul în Ființă dar întreit în persoană, opusul învățăturilor și concepțiilor sincretiste. De asemenea, sistemul educațional joacă un rol fundamental în combaterea ideilor sincretiste deoarece orice educație religioasă corectă trebuie să își aibă rădăcina încă din școală. Numai cu o educație religioasă temeinică, creștinul ortodox poate să discearnă între credința adevărată și eresurile contemporane, între ceea ce este revelat și ceea ce este invenție omenească, între calea cea dreaptă ce duce spre mântuire și cea care duce spre pierzare. De aceea, strategia Patriarhiei Române cu privire la combaterea sincretismului pseudo-religios, filosofic sau științifico-religios trebuie să plece în primul rând de la o comunicare corectă, coerentă și eficientă a învățăturilor creștine revelate pentru ca toți creștinii pe care îi păstorește să poată avea acces, să înțeleagă și să trăiască ceea ce Mântuitorul Hristos, Fiului lui Dumnezeu a transmis prin Sfinții Săi Apostoli.